

УДК 398:784.4

Бокоч Василь Андрійович,
народний артист України, старший викладач
кафедри музичного мистецтва
ПВНЗ “Київський університет культури”
ORCID 0000-0002-7221-4791

Регеша Наталія Леонідівна,
заслужений діяч мистецтв України, доцент
кафедри народно-хорового мистецтва
Київського національного університету
культури і мистецтв
ORCID 0000-0002-5415-2099

ФОЛЬКЛОР В РЕПЕРТУАРІ СУЧАСНИХ ЕСТРАДНИХ ВОКАЛІСТІВ

Метою роботи є виокремлення особливостей звернення до фольклору в рамках вокального неакадемічного музикування, що передбачає вирішення проблеми інтерпретації музичного першоджерела та специфіки поєднання різних співацьких манер. **Методологія дослідження** передбачає застосування системного підходу та аналітичного методу задля виділенню сучасних тенденцій розвитку естрадного вокального виконавства. **Наукова новизна** полягає у аналізі особливостей звернення до фольклору в творчій діяльності естрадних вокалістів. Наголошено на їх дидактично-освітньому та естетично-художньому значенні. **Висновки.** Розглянуто специфіку звернення до фольклору в естрадному вокальному виконавстві. Роль народнопісенного матеріалу є надзвичайно важливою в сучасних соціокультурних умовах. Він є носієм музичної своєрідності етнічних культур, що має важливу роль за часів поширення глобалізаційних процесів у світі. У різноманітних шоу та концертних програмах, які спрямовані на популяризацію вокальної майстерності, використання фольклорного матеріалу виступає джерелом натхнення, своєрідним випробовуванням співаків, адже потребує відповідного психологічного налаштування, здатності створити цікаву інтерпретаційну версію та інтонаційної точності, адже ліричні пісні часто виконуються а capella. Включення фольклорних пісень до репертуару естрадних співаків є актуальною тенденцією, що не втратить свого значення і у подальшій перспективі розвитку музичної культури.

Ключові слова: естрадний спів, вокал, глобалізація, фольклор, пісня.

Бокоч Василий Андреевич, народный артист Украины, старший преподаватель кафедры музыкального искусства ЧВУЗ “ Киевский университет культуры”; *Регеша Наталья Леонидовна, заслуженный деятель искусств Украины, доцент кафедры народно-хорового искусства Киевского национального университета культуры и искусств*

Фольклор в репертуаре современных эстрадных вокалистов

Целью работы является выделение особенностей обращения к фольклору в рамках вокального неакадемического музицирования, предусматривающее решение проблемы интерпретации музыкального первоисточника и специфики сочетания различных певческих манер. **Методология исследования** предполагает применение системного подхода и аналитического метода для выделения современных тенденций развития эстрадного вокального исполнительства. **Научная новизна** заключается в анализе особенностей обращения к фольклору в творческой деятельности эстрадных вокалистов. Отмечено их дидактически-образовательный и эстетически-художественный смысл. **Выводы.** Рассмотрена специфика обращения к фольклору в эстрадном вокальном исполнительстве. Роль народнопесенного материала является чрезвычайно важной в современных социокультурных условиях. Он является носителем музыкального своеобразия этнических культур, играет важную роль во время распространения глобализационных процессов в мире. В различных шоу и концертных программах, направленных на популяризацию вокального мастерства, использование фольклорного материала выступает источником вдохновения, своеобразным испытанием певцов, поскольку требует соответствующего психологического настроения, способности создать интересную интерпретационную версию и интонационной точности, ведь лирические песни часто выполняются а capella. Включение фольклорных песен в репертуар эстрадных певцов - это актуальная тенденция, которая не потеряет своего значения и в дальнейшей перспективе развития музыкальной культуры.

Ключевые слова: эстрадное пение, вокал, глобализация, фольклор, песня.

Bokoch Vasyl Andriiovych, People's Artist of Ukraine, Senior Lecturer Department of Musical Art PHEI "Kiev University of Culture"; *Rehesha Natalyia Leonydovna, Honored Artist of Ukraine, Associate Professor Department of folk-choir art Kiev National University of Culture and Arts*

Folklore in repertoire of modern pop singers

The purpose of the article is to distinguish the features of access to folklore within the framework of vocal nonacademic music making, which involves solving the problem of interpretation of the musical source and the

specificity of the combination of different singing manners. **The methodology** of the study consists of the use of a systematic approach and an analytical method to distinguish the modern tendencies of pop vocal performances. **Scientific novelty** consists in the analysis of peculiarities of the appeal to folklore in the creative activity of pop vocalists. It is emphasized on their didactic-educational and aesthetic-artistic significance. **Conclusions.** The specifics of request to folklore in pop vocal performances are considered. The role of folk material is critical in contemporary socio-cultural conditions. It is the bearer of musical uniqueness of ethnic cultures, which plays an essential role during the spread of globalization processes in the world. In a variety of shows and concert programs aimed at popularizing vocal skills, the use of folk material is a source of inspiration, a kind of singer's test, because it requires the appropriate psychological setting, the ability to create an interesting interpretive version and intonational accuracy, since lyrical songs are often performed a capella. The inclusion of folk songs in the repertoire of pop singers is an actual trend that will not lose its significance in the future perspective of the development of musical culture.

Key words: pop singing, vocal, globalization, folklore, song.

Актуальність теми дослідження. Мистецтво співу завжди було у центрі уваги людства – починаючи від найдавніших часів, коли воно було частиною синкретичних практик та до теперішнього часу. Вокальна майстерність наразі представлена не лише у практичному вимірі, адже будучи важливим компонентом сучасної музичної культури, її вивченню, наразі, присвячено чимало мистецтвознавчих розвідок. Той потенціал, що містить у собі вокальна майстерність видатних співаків, неможливо переоцінити. За рахунок того, що мистецтво співу спрямоване на те, щоб відповідати запитам публіки, наявний перманентний процес його розвитку, який супроводжується виникненням нових тенденцій. Однією з ключових рис вокальної практики сьогодення є великий інтерес до фольклору, що постійно здобуває іншого прочитання, будучи обрамленим в контекст неакадемічного музикування.

Сутнісні аспекти естрадного вокального мистецтва досліджуються в праці Г. Стулової [3]. Аналізу вокальних талант-шоу, представлених у вітчизняному телевізійному просторі, присвячена робота Е. Налбантової [1]. Деякі питання розвитку музичної культури ХХ-ХХІ століть, а саме – прояви глобалізації та транскультурації висвітлено в працях А. Тормахової [4] та К. Шарова [5]. Проблему вокального виконавства народнопісенного фольклору досліджено в статті П. Сергеевої [2]. Певні аспекти, пов'язані зі значенням та співвідношенням народної та естрадної музики, розкриваються в працях С. Рейлі [6] та Дж. Ворнера [7].

Мета дослідження. Метою статті є виокремлення особливостей звернення до фольклору в рамках вокального неакадемічного музикування, що передбачає вирішення проблеми інтерпретації музичного першоджерела та специфіки поєднання різних співацьких манер.

Виклад основного матеріалу. Виокремлення та підкреслення власної індивідуальності співаків постає, однією з основних ознак, серед тих, що висувуються перед ними. Вимога пошуку власного неповторного стилю нерозривно пов'язана не лише з індивідуальною виконавською манерою, сценічною поведінкою, артистичним образом, а й, насамперед, з тим репертуаром, який виконує співак. Створення гармонічного та довершено цілісного враження можливе при дотриманні внутрішньої та зовнішньої відповідності. Сучасні вокалісти виконують надзвичайно різний репертуар. Стильове різноманіття існуючих напрямків дозволяє кожному з них обрати ту нішу, в якій вони зможуть найкраще розкрити свій творчий потенціал. Проте, досить часто виникає необхідність вийти за межі тих норм, що вважаються загальноприйнятними в конкретному стильовому напрямку. Хоча в кожному стилі є певні спільні риси, які й дозволяють віднести різні твори до цієї лакуни, проте все більший інтерес починають викликати явища, що виходять за межі одного стильового спрямування. Синтез окремих характеристик, що притаманні різним стильовим напрямкам, є однією з ключових рис утворення художнього цілого в ХХІ столітті.

Дослідники відмічають, що естрадна (популярна музика) зайняла місце проміжне – між народною музикою та академічною, причому вона й стала центром уваги великої аудиторії. «Що стосується категорії популярної музики, то вона виникла наприкінці ХІХ століття як спосіб ідентифікації різних музичних форм, що складаються в міських центрах. Ці стилі здавались прогалиною, десь між народною і академічною музикою, запозичуючи в рівній мірі від обох: більше космополітична, ніж народна музика, але позбавлена естетичного витончення художньої музики. Після зростання міського населення ці стилі стали поступово більш видимими, і з появою технології запису і радіо, популярна музика стала тісно пов'язана з музичною індустрією» [6, 3].

Отже, наявність аудиторії зумовлює необхідність слідувати її запитам. Якщо виділити ті якості, що можуть бути запорукою успішності співака, то однією з актуальних вимог є потреба їх універсальності. Хоча видатні співаки, як правило, відомі в певному «амплуа», як виконавці класичної академічної музики, естрадних шлягерів, поп-хітів, проте все більше виникає тенденція до

того, що публіка хоче, аби співак однаково добре виконував і естрадну, і академічну, і фольклорну музику. Подібні тенденції розвитку вокальної практики підтверджуються появою чисельних проєктів розважального характеру, де співаки демонструють свою здатність виконувати надзвичайно різний репертуар. Подібних прикладів можна навести чимало – це західні та американські шоу – «The Voice», «Popstars», «Popstar to Operastar», «Idol», «X-Factor», а також створені за їх зразком ті, що існували та продовжують існувати у вітчизняному просторі («Голос», «X-фактор», «Народна зірка», «Україна має талант», «Фабрика зірок», «Суперзірка», «Зірки в опері» та інші).

Сучасна дослідниця Е. Налбантова відмічає значний потенціал цих шоу в контексті української естрадної культури та вказує на генетичний зв'язок з видовищними практиками Заходу. «Поява в ефірі більшості популярних вітчизняних телеканалів вокальних талант-шоу, створених переважно на основі західних форматів, свідчить про високий ступінь інтеграції України в світову видовищну культуру масового зразка» [1, 125]. Попри те, що подібні проєкти мають надзвичайно позитивний вплив для розвитку майстерності виконавців та підвищення загального інтересу до професії співака, є певні проблемні аспекти, пов'язані з подальшим просуванням подібних медіа-продуктів. Е. Налбантова виділяє дві можливі стратегії, спрямовані на посилення інтересу до шоу – це ускладнення репертуару, який виконується співаками та зростання ролі поза музичних факторів, які будуть впливати на глядацьку зацікавленість. «В результаті буде остаточно втрачено ефект новизни, відбудеться «пересичення» глядача подібного роду телепродуктом. В умовах зниження глядацького інтересу і посилення конкурентної боротьби між проєктами різних телеканалів, будуть можливі лише дві стратегії боротьби за утримання аудиторії: вдосконалення вокально-репертуарного змісту даних проєктів або використання типових для сучасного шоу-бізнесу рекламних трюків, наприклад, посилення спекуляцій навколо «закулісних інтриг», проведення ще більш агресивних рекламних кампаній» [1, 125]. Хоча більш простим підходом є акцент на «позакадрових» моментах, які можуть не мати жодного стосунку до майстерності співака, але й без ускладнення вимог до вокалістів, в тому числі й підвищення рівня репертуару, подальший розвиток цих проєктів неможливий.

Наразі можна пересвідчитися у тому, що досить часто вокалісти починають звертатися до фольклору у своїй виконавській діяльності. Подібна популяризація народнопісенної спадщини зумовлена рядом чинників, серед яких й прагнення «осучаснити» той музичний матеріал, що має неминущу цінність. Це й намагання звернути увагу на своєрідність фольклору та етнічну специфічну неповторність, адже рух глобалізаційних процесів поступово призводить до уніфікації, підміни унікальних явищ тими, що мають більш однорідний та спрощено-одноманітний характер. Ймовірно, звернення до фольклору й має значення звернення до коріння, адже саме завдяки знанню витоків можна збудувати власну «історію». К. Шаров відмічав, що за умов розвитку глобалізації, відмічається зростання зацікавленості у етнічному началі. «В умовах глобальної музичної культури етника сприймається як реакція на глобалізацію, що відроджує в багатьох окремих регіонах інтерес до етнічних і – через це – до національних особливостей. Завдяки все більш зростаючому неприйняттю глобальної культури і посиленню націоналістичних тенденцій в сучасному світі етника з кожним роком стає все більш і більш популярною» [5, 20].

А. Тормахова, сучасний вітчизняний культуролог, наводить приклади того, як відбувається синтезування естрадної та етнічної музики в сучасному просторі. «Відповідно можна казати про існуючі в музичній культурі явища, що мають ознаки транскультуралізму. Так в американській поп-музиці наявні різноманітні приклади прагнення з'єднати хіти, створені в рамках "голлівудських" стандартів з етнічною музикою, наприклад африканською» [4, 137]. Дослідниця наголошує, що хоча розважальні проєкти начебто дуже далекі від звернення до фольклорного начала, проте саме в них можна віднайти надзвичайно яскраві приклади трансформування народних пісень чи їх елементів. Тормахова згадує в якості приклада творчість співака нігерійського походження Алекса Бойє, який був учасником шоу «America's Got Talent». Бойє намагається створити зразки творів, де будуть єднатись етнічні африканські ритмічні елементи, типові поспівки та «стандартна» поп-хітова композиція.

П. Сергєєва відмічає ті надзавдання, які постають перед сучасним вокалістом. Народнопісенний фольклорний матеріал, що часто є в репертуарі виконавця, потребує особливого прочитання, де б поєднувались традиції, встановлені у попередній практиці та власні творчі відкриття співака. «Таким чином, вбираючи в себе досвід вокальних шкіл попередніх поколінь, сучасний співак-вокаліст несе своє бачення мелодико-поетичної інтерпретації пісні, зберігаючи традиції і дух народності. А головне, своєю виконавською манерою доносить до слухача основний зміст твору в гармонічному поєднанні живої образної мови з законами правильної вимови орфоепії» [2, 109].

Важливо відмітити, що звернення до фольклорного матеріалу в естрадному вокальному виконавстві є не просто репертуарним питанням, але й таким, що пов'язане з манерою співу. При аналізі вокальних манер – академічної, естрадної та народної – виявляється спорідненість між двома останніми різновидами. Тобто відкритість звуку є спільною і для естради, і для народного співу. Цю відмінність підкреслює Г. Стулова: «Однак у порівнянні з академічним вокалом в естрадному співі є свої особливості, які відносяться перш за все до відкритої манери подачі звуку, що зближує естрадний спів з народним. Це пов'язано з відповідними особливостями роботи апарату артикуляції в співі і специфікою репертуару» [3, 125]. Відповідно, звернення до народних пісень естрадними виконавцями виступає не лише в якості допустимого, а й такого, що відповідає глибинним принципам вокальної практики.

Які ж можливі варіанти прочитання фольклорної пісні? Найбільш простим та закономірним підходом є виконання її у манері близькій до народної, коли максимально спрощується аранжування пісні, наближується до фольклорного звучання. При цьому голос вокаліста може набувати більш полегшеного звучання, яке б надавало враження більш щирого та проникного чуттєвого образу. Подібні приклади наявні в українській естраді, де звернення до фольклору можна вважати однією з провідних рис. У подібному ключі було записано «Пісню про матір» з альбому «Буде так» (2001) Т. Повалій. Дана композиція написана на однойменний текст Бориса Олійника. Цей твір не є фольклорним, адже музику написав О. Морозов, проте за своєю інтонаційною природою він наближений до українського фольклору. До того ж цитата з «Пісні про рушник» (музика П. Майбороди, слова А. Малишка), яка вже давно набула надзвичайної популярності та сприймається як народна, ще більше посилює дані ознаки. Пісня виконується а capella, що дозволяє позбавити голос від надмірної напруги, надає ширості та природності виконання.

Подібний принцип використано при виконанні народної пісні «Ой, у вишневому саду» Тіною Кароль в 2009 році. Твір так само співається а capella, як і в попередній версії, відомої у виконанні Ніни Матвієнко. Проте в сучасній варіантів застосовуються незначні розспіви, що нагадують соул. Співачка за рахунок модуляцій, які здійснюються на межі куплетів, динамізує твір та посилює розвиток драматургічної лінії, що було б складніше за рахунок відсутності інструментального супроводу та єдиного тонального рішення.

Якщо розглянути пісню «Чом ти не прийшов» у виконанні Сергія Лазарева та Ані Лорак, запис якої було здійснено в 2014 році, то в ній також обрано достатньо мінімалістичне аранжування. Дуєт виконує її під акомпанемент акустичної гітари, додавання соул манери робить пісню більш сучасною, проте відсутність ритмічного супроводу, басової лінії та щільної фактури роблять цю пісню достатньо близькою до фольклорного звучання, позбавленої пафосу естрадного виконавства.

Другий тип виконання народних пісень, пов'язаний з більш значними трансформаціями народного першоджерела, що супроводжується пере гармонізацією, додаванням поліфонічних підголосків та гармонічного супроводу. При виконанні пісні «Ой, чий то кінь стоїть» гуртом «Океан Ельзи» (запис 2010 року) використовується звучання електрогітар, бас-гітари та струнно-смичкової групи. Даний інструментарій та експресивна виконавська манера сприяють тому, що пісня починає сприйматися скоріше як лірична рок-балада, ніж як народна пісня. Пісня «Гиля-гиля, сірі гуси» у виконанні Віктора Павліка та Оксани Білозір виконується у аранжуванні, що відповідає «стандартам» естрадного шлягеру – електрогітари, клавішні, акустична гітара, бас-гітара, ударні, струнно-смичкова група. За рахунок особливостей оркестрування створюється композиція, витримана у душі ліричного поп-хіта, де народна пісня надзвичайно легко та органічно поєднується з інструментальним супроводом.

Народні пісні обов'язково мають становити частину репертуару естрадного виконавця. За рахунок того, що фольклор є основою музичної культури кожного народу, він проявляє надзвичайно велику гнучкість та можливість його творчого перевтілення. Виконання фольклору потребує чималої уваги вокаліста до тембрального забарвлення. За умови співу пісні а capella зростає необхідність сконцентруватись на інтонаційній точності. Образний зміст потребує значних зусиль для передачі сутнісного наповнення. Досить цікавим є підхід, коли спів народних пісень пропонується не лише як музичний матеріал, а як одна з найбільш доступних форм вивчення історії, культури та звичаїв різних народів. «Найкращим способом використання народної музики в класі є спів: навчати пісням та використовувати їх для ілюстрації навчальної програми, будь то історія, соціальні дослідження, англійська мова (балади як рання література, усна література як концепція), музика (тут присутні захоплюючі та незвичайні матеріали для навчання як вокалістів, так і інструменталістів) або мистецтва (лицарі, кораблі, костюми у традиційних піснях)» [7, 10].

Наукова новизна полягає у аналізі особливостей звернення до фольклору в творчій діяльності естрадних вокалістів. Наголошено на їх дидактично-освітньому та естетично-художньому значенні.

Висновки. Розглянуто специфіку звернення до фольклору в естрадному вокальному виконавстві. Роль народнопісенного матеріалу є надзвичайно важливою в сучасних соціокультурних умовах. Він є носієм музичної своєрідності етнічних культур, що має важливу роль за часів поширення глобалізаційних процесів у світі. У різноманітних шоу та концертних програмах, які спрямовані на популяризацію вокальної майстерності, використання фольклорного матеріалу виступає джерелом натхнення, своєрідним випробовуванням співаків, адже потребує відповідного психологічного налаштування, здатності створити цікаву інтерпретаційну версію та інтонаційної точності, адже ліричні пісні часто виконуються а capella. Включення фольклорних пісень до репертуару естрадних співаків є актуальною тенденцією, що не втрачить свого значення і у подальшій перспективі розвитку музичної культури.

Література

1. Налбантова Э.Э. Вокальные талант-шоу на украинском телевидении как социокультурный феномен // Культура народов Причерноморья. 2011. № 196, Т. 2. С. 120-125.
2. Сергеева П.А. Академизм и особенности исполнительской манеры пения народно- песенного фольклора // Вопросы казачьей истории и культуры: Выпуск 5. Майкоп: ООО «Качество», 2010. С.105-110.
3. Стулова Г. П. Сущностные характеристики эстрадного вокального искусства и задачи учебного процесса // Музыкальное исполнительство и образование. Москва, 2013, №2. С. 123–127.
4. Тормахова А.М. Глобалізація та транскультурація в музичній культурі XX-XXI століть // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал. Київ: Міленіум, 2018, № 2. С.134-138.
5. Шаров К.С. Музыка постмодерна и глобальный мир // Ценности и смыслы, 2011. №6 (15). С.6-23.
6. Reily S.A. Folk Music, Art Music, Popular Music: What do these categories mean today? [Електронний ресурс]. – URL: https://www.academia.edu/178279/Folk_Music_Art_Music_Popular_Music_What_do_these_categories_mean_today (accessed 27.09.2018).
7. Warner J. Folklore and Folk Songs—Some Suggestions for Teachers / Jeff Warner // CDSS news, winter 2016-2017. pp.10-11.

References

1. Nalbantova, E.E. (2011). Vocal talent show on Ukrainian television as a sociocultural phenomenon, *Kultura narodov Prichernomorya* (Issue 196, Vol. 2), (pp. 120-125) [in Russian].
2. Sergeeva, P.A. (2010). Academism and features of the performing manner of singing folk song, *Voprosy kazachey istorii i kultury* (Issue 5), (pp.105-110) [in Russian].
3. Stulova, G. P. (2013). Essential characteristics of variety vocal art and the objectives of the educational process, *Muzykalnoe ispolnitelstvo i obrazovanie* (Issue 2), (pp. 123-127) [in Russian].
4. Tormakhova, A.M. (2018). Globalization and transculture in the musical culture of the XX-XXI centuries, *Visnyk Nacionalnoji akademiji kerivnykh kadriv kultury i mystectv* (Issue 2), (pp.134-138). [in Ukrainian].
5. Sharov, K.S. (2011). Postmodern music and the global world, *Tsennosti i smysly* (Issue 6 (15)), (pp.6-23) [in Russian].
6. Reily, S.A. Folk Music, Art Music, Popular Music: What do these categories mean today? Retrieved from: https://www.academia.edu/178279/Folk_Music_Art_Music_Popular_Music_What_do_these_categories_mean_today [in English].
7. Warner, J. (2017). Folklore and Folk Songs—Some Suggestions for Teachers, *CDSS news*, winter 2016-2017 (pp.10-11) [in English].